

רודוס

(יוונית: rhodos; אנגלית: rhodes). המזרחי והגדול באיי הדודקנסוס (dhodhekanisos) השייכים ליוון. ר' היתה עיר-מדינה חשובה ביוון העתיקה, מרכז סחר, תרבות ופילוסופיה. היא היתה בשלטון רומא, ביזנטיון, ונציה, ג'נובה, מיסדר היוהניטים והעות'מאנים. ב-1912 באה בשלטון איטליה. עם כניעת איטליה בספטמבר 1943 השתלטו עליה הגרמנים, והחזיקו בה עד כניעתם במאי 1945. אחרי המלחמה נמסרה ליוון.

היישוב היהודי בר' קדום מאוד, כנראה מן המאה השנייה לפני הספירה. ידוע על יהודים שישבו בה בימי הביניים, ובשלטון העות'מאנים היתה ר' מרכז חשוב של יהודים ספרדים ופעלו בה כמה ישיבות. בשלטון האיטלקים הוקם בה גם בית-מדרש לרבנים. ב-1934 ישבו בר' 3,700 יהודים. בעקבות החוקים נגד היהודים שחוקקה איטליה ב-1938 ירד מאוד מספרם: 55 מהגרים שהגיעו מקרוב גורשו, ועד 1940 היגרו מר' עוד 1,300 יהודים. בית-המדרש הנודע לרבנים נסגר והיהודים בודדו משאר התושבים. ביולי 1942 מונה אדמירל א. קמפיונה למושל במקומו של צ'זרה מריו דה וקי די וול צ'זמון האנטי-יהודי, ותנאי החיים של היהודים השתפרו. ואולם, בספטמבר 1943 כבשו כאמור הגרמנים את ר'. בהתקפות הבריטים ב-2 בפברואר ובפסח (15 באפריל) 1944 נהרגו כמה יהודים. ביוני יצא לר' אנטון בירגר עוזרו של אדולף איכמן, לארגן את גירוש היהודים. ב-13 ביולי יעד גנרל אולריך קלמן, מפקד דיוויזיה 999, (שהיה כפוף לגנרל אלכסנדר פון לר, מפקד קבוצת הארמיות E) את ר' ועוד שלושה מקומות למרכזי איסוף, ובהם היו חייבים היהודים להתייצב עד 17 ביולי. אחר-כך נצטוו היהודים להתאסף ב-19 ביולי מאחורי הארמון שהיה לפני-כן מטה מפקד חיל האוויר האיטלקי. ב-20 ביולי נאסרו הגברים היהודים. הנשים והילדים צורפו אליהם, וב-24 ביולי נשלחו 1,700 יהודים לאתונה על סיפון שתי דוברות פחם בלי כול מזון ומים; 120 יהודים מהאי קוס (kos) נוספו למשלוח. בבואם לאתונה נאסרו בכלא האיידארי (haidari) הנודע לשמצה, ומשם נשלחו לאושוויץ. הם הגיעו למחנה ב-17 באוגוסט. 400 איש נבחרו לעבודת כפייה, השאר נרצחו ורק 150 שרדו לאחר המלחמה. כמה יהודים הצליחו להימלט מהאיסוף והצטרפו לפרטיזנים. הקונסול התורכי, סלאח אל-דין אולקומן, הציל 42 יהודים בעלי דרכונים תורכיים או נשואים לבעלי דרכונים תורכיים, בטענה שהם אזרחים תורכיים. המופתי של ר' שמר על ספרי התורה של בית-הכנסת במקום בטוח עד תום המלחמה.